

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**Географічний факультет
Кафедра країнознавства та туризму**

Валентин СТАФІЙЧУК

**ГЕОКОНФЛІКТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
КРАЇН АФРИКИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС**

КИЇВ – 2026

Рецензенти:

кандидат географічних наук, доцент **Юліан БРАЙЧЕВСЬКИЙ**,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет;
кандидат географічних наук, доцент **Наталія ДОВГАНЬ**,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет.

*Рекомендовано до друку вченою радою географічного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 4 вересня 2026 року)*

Стафійчук В. І. Геоконфліктологічний аналіз країн Африки : навчально-методичний комплекс. Київ, 2026. 27 с.

Містить робочу програму дисципліни вибору студента «Геоконфліктологічний аналіз країн Африки» для ОНП «Африканістика» освітнього ступеню магістр за спеціальністю С6 Географія та регіональні студії, методичні рекомендації щодо її вивчення і проведення семінарських занять. Розкрито зміст лекцій, тематику семінарських занять; надано перелік запитань до підсумкового контролю, перелік джерел для успішного опанування дисципліни. Для здобувачів освіти та викладачів закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
СХЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....	7
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	11
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	16
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	19
ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ.....	20
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.....	21

Навчальна дисципліна «Геоконфліктологічний аналіз країн Африки» є складовою освітньо-наукової програми «Африканістика» для підготовки фахівців освітнього ступеню магістр за спеціальністю «С6 Географія та регіональні студії» і входить до вибіркового блоку «Країни Африки у глобальному політичному просторі».

«Геоконфліктологічний аналіз країн Африки» є однією з основних дисциплін для розуміння суті багатогранних конфліктів на континенті, ролі окремих акторів, як місцевих, так і глобальних, їх причин, перебігу і перспектив. При її вивченні надається інформація про динаміку і географію конфліктів на початку ХХІ століття; розкривається суть найрізноманітніших причин конфліктів; аналізуються покраїнні особливості конфліктів за домінування, системно-ідеологічних, за природні ресурси, відцентрові рухи і територіальні суперечки тощо; розглядається роль і місце глобальних гравців та України у врегулюванні окремих конфліктів та стабілізації політичної ситуації на континенті. Викладається в обсязі 180 год. (6 кредитів ECTS), з яких лекцій – 28 год., семінарських занять – 28 год., самостійна робота – 122 год. Завершується складанням іспиту.

Мета дисципліни – ознайомлення студентів з передумовами, учасниками, перебігом, наслідками і перспективами конфліктів в країнах Африки. Сформувати у студентів потребу глибинного осмислення суті та шляхів вирішення будь-якого конфлікту та здатність розв’язувати складні задачі у сфері державного управління з використанням теоретичної бази та методичного апарату географії та регіональних студій, поглиблених знань та розуміння соціально-політичного, економічного та природно-екологічного контексту Африканського регіону.

Завдання дисципліни: полягають у наданні студентам загальних та фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою «Африканістика», зокрема: закріпити понятійно-термінологічний апарат геоконфліктології та методику дослідження конфліктів, у т. ч. здатність

оцінювати фактори, що впливають на економічну, соціальну, культурну та політичну динаміку на різних рівнях просторової організації суспільства; ідентифікувати, аналізувати та пояснювати просторові взаємозв'язки, тенденції розвитку просторових процесів і явищ, просторові трансформації; аналізувати політичні режими та вплив геоконфліктологічних чинників на стратегічні взаємодії країн Африки на глобальному, регіональному та локальному рівнях. Студент повинен не лише вільно орієнтуватися в географії та суті сучасних конфліктів у Африці, а й застосовувати у навчальній та майбутній професійній діяльності отримані знання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі **повинні знати:**

- ✓ понятійно-термінологічний апарат геоконфліктології та методи дослідження конфліктів;
- ✓ передумови, етапи перебігу, учасників і агентів впливу та їх мотиви, матеріальні та людські втрати, шляхи та перспективи врегулювання конфліктів;
- ✓ поняття, чинники і шляхи врегулювання конфліктів, підходи до їх типології на прикладі Африки;
- ✓ вплив глобальних проблем людства, інформаційних, енергетичних та торговельних війн на події на континенті;
- ✓ співвідношення внутрішніх та зовнішніх сил у окремих конфліктах.

вміти:

- ✓ вільно визначати головні чинники появи основних конфліктів;
- ✓ прослідковувати зв'язки між сучасними політико-географічними, етнорелігійними, економічними та екологічними проблемами держав і їх історичним минулим;
- ✓ застосовувати різноманітні методи і джерела для отримання достовірної інформації про визначальні внутрішньополітичні та міжнародні конфлікти;
- ✓ проводити типологію і класифікацію конфліктів за різними основами;
- ✓ аналізувати наукову і статистичну базу та ЗМІ для пошуку варіантів

вирішення окремих конфліктів; виокремлювати найбільш раціональні та дієві з них;

- ✓ прогнозувати розвиток геоконфліктних ситуацій у майбутньому на основі реальних фактів;
- ✓ здійснювати оцінку рівня безпеки в окремих державах та регіонах;
- ✓ чітко ідентифікувати і дослідити всі складові окремо взятого конфлікту;
- ✓ презентувати результати самостійних та групових досліджень.

Навчально-методичний комплекс підготовлено на кафедрі країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи на семінарах, написання 2-х тематичних контрольних робіт, бліцопитувань, рівня підготовки та здачі аналітичної записки і презентації.

У курсі передбачено дві змістовні частини. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарів, передбачені індивідуальні завдання (підготовка аналітичної записки та презентації) з актуальної проблематики. Завершується дисципліна складанням іспиту.

Семестрове оцінювання. Кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні усіх передбачених видів робіт.

Організація оцінювання. Упродовж семестру після завершення відповідних тем (див. тематичний план дисципліни) проводяться тематичні контрольні роботи (перша включає теми 1-4, друга – 5-12). Тематичні контрольні роботи проводяться письмово у формі тестів та відкритих запитань і покликані виявити знання та навички, здобуті під час опанування відповідних тем. Кожна з робіт оцінюється максимум у 10 балів. Студенти, які склали тематичну підсумкову контрольну роботу на меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

На лекціях та семінарських заняттях для виявлення рівня засвоєння відповідних знань впродовж семестру проводять бліцопитування, які у підсумку формують до 5 балів підсумкової оцінки (підсумковий бал – середнє арифметичне усіх опитувань, кожне з яких оцінюється у 5 балів).

Семінарські заняття проходять згідно робочої навчальної програми за передбаченим розкладом і планом. Робота під час семінару також включає:

- участь в обговореннях актуальних конфліктів у Африці (до 20 балів сумарно, що передбачає наявність 4 відмінних виступів за семестр);
- подання аналітичних записок (до 5 балів);
- презентацію результатів індивідуального наукового дослідження конкретного конфлікту: передумови, учасники, перебіг, наслідки,

перспективи (1 презентація, яка оцінюється максимум у 10 балів; презентації відбуваються за розкладом семінарських занять, починаючи з 1 листопада (тематика і графік презентацій узгоджуються попередньо)).

Оцінювання презентації відбувається за такими критеріями:

- ✓ змістовна частина і розкриття теми – до 5 балів;
- ✓ мультимедійна складова і подача результатів дослідження – до 3 балів;
- ✓ відповіді на запитання – до 2 балів.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗЧ1		ЗЧ2	
	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів
Семінар	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10
Презентація	-	-	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Бліцопитування	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	-	-
Аналітична записка	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	-	-
Тематична контрольна робота *	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

Умови допуску до іспиту: Рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів: при цьому студент має взяти участь не менш ніж у третині семінарів, здати презентацію і аналітичну записку та написати обидві тематичні контрольні роботи. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту. Іспит проводиться в письмовій формі у вигляді розгорнутих і тестових завдань. **Максимальна** кількість балів на іспиті – **40 балів**; **мінімальна** кількість балів, які додаються до семестрових – **24 бали** (60% від максимальної кількості балів, що відводяться на іспит).

При простому розрахунку отримуємо:

	Змістовна частина 1	Змістовна частина 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса

Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

Шкала відповідності:

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Частина 1. Загальний огляд конфліктів та характеристика сучасних війн у Африці				
1	Вступ. Тема 1. Загальний огляд конфліктів у Африці наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: динаміка географії та інтенсивності	2	2	10
2	Тема 2. Загальний огляд конфліктів у Африці наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: причини	2		12
3	Тема 3. Загальний огляд конфліктів у Африці наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: внутрішні та зовнішні гравці	2	2	10
4	Тема 4. Характеристика громадянських війн кінця ХХ – початку ХХІ століття	4	4	10
	Всього за 1-у частину	10	8	42
Частина 2. Географія та суть конфліктів у країнах Африки				
5	Тема 5. Конфлікти за національне та субнаціональне домінування	4	6	10
6	Тема 6. Системно-ідеологічні конфлікти	2	4	10
7	Тема 7. Тероризм	2	2	10
8	Тема 8. Конфлікти за ресурси	2	2	10
9	Тема 9. Відцентрові рухи	2	2	10
10	Тема 10. Територіальні претензії	2		10
11	Тема 11. Конфлікти за міжнародне домінування	2	2	10
12	Тема 12. Україна-Африка: стан політичної співпраці, наявні конфлікти і можливості їх вирішення	2	2	10
	Всього за 2-гу частину	18	20	80
	ВСЬОГО	28	28	122

Загальний обсяг **180 год.**, в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінарські заняття – **28 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота – **122 год.**

ТЕМА 1

**ВСТУП. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД КОНФЛІКТІВ У АФРИЦІ
НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ:
ДИНАМІКА ГЕОГРАФІЇ ТА ІНТЕНСИВНОСТІ**

Загальна чисельність і географія конфліктів на континенті на рубежі століть. Географія війн, обмежених війн, насильницьких та ненасильницьких криз і диспутів у Африці наприкінці ХІХ – на початку ХХІ століття. Зміни в географії конфліктів у зазначений період. Розосередженість війн у 90-х роках ХХ століття. Зміщення конфліктів високої інтенсивності в зону Сахелю, Африканського Рогу і Північної Африки на сучасному етапі. Географія охоплення конфліктами країн Африки. Динаміка конфліктів високої, середньої та низької інтенсивності у наш час. Динаміка чисельності війн і насильницьких криз. Періодизація 1991-2025 років відповідно до змін інтенсивності конфліктів. Держави-лідери за чисельністю жертв конфліктів. Найбільш нестабільні та найбільш стабільні держави Африки.

ТЕМА 2

**ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД КОНФЛІКТІВ У АФРИЦІ
НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ: ПРИЧИНИ**

Загальний огляд чинників конфліктів, підходи до типології. Короткий огляд історичних, соціо-культурних, економічних, природних чинників конфліктів у Африці. Загальна географія конфліктів за національне і субнаціональне домінування; системно-ідеологічних; конфліктів за ресурси, відцентрових рухів, територіальних претензій, міжнародних конфліктів. Зміна головних причин конфліктів протягом 1991-2025 років. Взаємозв'язок глобальних, регіональних та локальних чинників конфліктів у Африці. Шляхи подолання причин і вирішення конфліктів різних типів.

ТЕМА 3

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД КОНФЛІКТІВ У АФРИЦІ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ГРАВЦІ

Роль внутрішніх учасників у конфліктах: уряди, опозиційні сили, общини(клани), релігійні спільноти, скотарі і землероби, збройні формування, терористичні угруповання. Міждержавні збройні формування. Роль окремих африканських держав у поширенні нестабільності на континенті (Буркіна-Фасо, Малі, Нігер, Судан, Ефіопія, ДР Конго, Руанда тощо). Зміна головних зовнішніх гравців, що брали участь в конфліктах на континенті в середині 90-х років ХХ століття. Роль Китаю, росії, США, ЄС, Туреччини, Саудівської Аравії, ОАЕ, Ізраїлю, Ірану та інших зовнішніх гравців у сучасних конфліктах в країнах Африки. Роль ООН та інших міжнародних, у т. ч. регіональних, організацій в перебігу та вирішенні конфліктів.

ТЕМА 4

ХАРАКТЕРИСТИКА ГРОМАДЯНСЬКИХ ВІЙН КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Характеристика чинників, учасників, перебігу, наслідків та шляхів врегулювання громадянських війн у Анголі, Судані, Мозамбіку, Сомалі, Руанді, Сьєрра-Леоне, Ефіопії, Республіці Конго, ДР Конго, Ліберії, Кот-д'Івуарі, Бурунді, Чаді, Уганді, Лівії, Південному Судані.

ТЕМА 5

КОНФЛІКТИ ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ТА СУБНАЦІОНАЛЬНЕ ДОМІНУВАННЯ

Конфлікти між урядом і опозиційними політичними групами і громадськими організаціями в Анголі, Буркіна-Фасо, Гвінеї-Бісау, ДР Конго, Ефіопії, Кот-д'Івуарі, Мозамбіку, Нігері, Нігерії, Південній Африці, Руанді,

Сенегалі, Сомалі, Судані, Сьєрра-Леоне, Танзанії, Того, Тунісі, Чаді. Конфлікти за домінування між урядами та збройними угрупованнями в ДР Конго, Бурунді, ЦАР, Малі, Буркіна-Фасо, Нігерії, Чаді, Камеруні, Алжирі, Ефіопії, Нігері. Міжобщинне протистояння в Буркіна-Фасо, ДР Конго, Ефіопії, Єгипті, Кенії, Малі, Південному Судані, Сомалі, Судані, Чаді. Трайбалізм. Міжрелігійне протистояння в Єгипті, Нігерії. Боротьба між землеробами і скотарями в зоні Сахелю.

ТЕМА 6

СИСТЕМНО-ІДЕОЛОГІЧНІ КОНФЛІКТИ

Динаміка системно-ідеологічного протистояння в Африці від початку 90-х до наших днів. Високий рівень інтенсивності конфліктів, в основі яких лежать системно-ідеологічні чинники. Системно-ідеологічне протистояння між правлячими та опозиційними силами в Джибуті, ДР Конго, Есватіні, Ефіопії, Еритреї, Мозамбіку, Нігерії, Південному Судані, Танзанії, Уганді, Зімбабве, Алжирі, Єгипті, Лівії, Марокко, Тунісі. Ксенофобія у Південній Африці. Системно-ідеологічний чинник у відцентрових рухах в Сомалі, Лівії, Алжирі.

ТЕМА 7

ТЕРОРИЗМ

Загальні риси тероризму в Африці. Динаміка Глобального індексу тероризму в розрізі африканських держав. Ісламістський чинник у системно-ідеологічних конфліктах в Алжирі, Єгипті, Нігерії, Малі, Буркіна-Фасо. Основні терористичні угруповання на континенті і географія їхньої діяльності: «Джамаат Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін» (ДНІМ, JNIM), «Джамаат Аш-Шабааб», «Боко-Харам», «Аль-Каїда ісламського Магрибу» (АКІМ, AQIM); філії ІДІЛ тощо. Діяльність російських терористичних (військових) угруповань в Африці. Географія найбільших терористичних актів сучасності. Шляхи боротьби з тероризмом на континенті.

ТЕМА 8

КОНФЛІКТИ ЗА РЕСУРСИ

Нерівномірність розподілу ресурсів як передумова конфліктів. Конфлікти за земельні, водні, мінеральні ресурси. Конфлікти за ресурси між різними агентами всередині держав, центром і регіонами, державами і злочинними та терористичними угрупованнями, між державами. Позаконтинентальні учасники конфліктів за африканські ресурси. Характеристика основних конфліктів за ресурси в Нігерії, ЦАР, ДР Конго, Південному Судані, Судані, Ефіопії, Єгипті, Уганді, Лівії, Марокко, Буркіна-Фасо, Малі, Кенії, Сомалі тощо.

ТЕМА 9

ВІДЦЕНТРОВІ РУХИ

Аналіз основних причин відцентрових рухів на континенті. Географія самопроголошених держав у 1991-2026 роках. Визнання Західної Сахари і Сомаліленду та конфлікти довкола них. Фрагментація Сомалі і сучасний стан в державі. Характеристика відцентрових рухів у Амбазонії (Камерун), Дарфурі, Південному Кордофані і Блакитному Нілі (Судан), Казамансі (Сенегал), Кабінді (Ангола), Оромії, Тиграї і Огадені (Ефіопія), Азаваді (Малі), Дельті Нігеру і Біафрі (Нігерія), Західному Тоголенді (Гана), Кабілії (Алжир), Кіренаїці (Лівія), Катанзі (ДР Конго). Географія інших відцентрових рухів. Шляхи врегулювання відцентрових конфліктів. Перспективи політичної карти Африки.

ТЕМА 10

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПРЕТЕНЗІЇ

Загальна географія і причини територіальних суперечок в Африці. Характеристика територіальних суперечок між Суданом і Південним Суданом, Єгиптом і Суданом, Марокко і САДР, Намібією, Ботсваною, Замбією і Зімбабве, ДР Конго і Замбією, Ліберією і Гвінеєю, Кенією і Сомалі, Великою Британією і

Маврикієм, Францією і Коморами тощо. Зміщення територіальних суперечок з суходолу на шельф Світового океану. Приклади вирішення територіальних суперечок в Африці.

ТЕМА 11

КОНФЛІКТИ ЗА МІЖНАРОДНЕ ДОМІНУВАННЯ

Конфлікти за міжнародне домінування між африканськими державами: Ефіопія-Еритрея, Руанда-Уганда, Алжир-Марокко, ДР Конго-Руанда, Бурунді-Руанда. Посилення впливу Південної Африки, Нігерії, Ефіопії, Сенегалу, Єгипту. Протистояння між Буркіна-Фасо, Малі та Нігером і державами ЕКОВАС. Шляхи і головні географічні напрямки просування власних інтересів Китаєм, Росією, Францією, Великою Британією, США, ЄС, Туреччиною, Саудівською Аравією, ОАЕ, Індією, Бразилією тощо.

ТЕМА 12

УКРАЇНА-АФРИКА: СТАН ПОЛІТИЧНОЇ СПІВПРАЦІ, НАЯВНІ КОНФЛІКТИ І МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Дипломатичні та політичні стосунки між Україною та державами Африки з 1991 року. Причини слабкої взаємодії між Україною і Африкою до 2022 року. Активізація стосунків після російської агресії проти України. Підтримка африканськими державами територіальної цілісності України, проукраїнських ініціатив на міжнародному рівні та антиросійських санкцій. Російський чинник у стосунках Україна-Африка. Вплив російської дезінформації на підтримку України. Участь України у миротворчих місіях ООН в Африці. Причетність України до конфліктів в окремих державах Африки. Конфлікти між Україною і окремими державами. Шляхи покращення політичних стосунків між Україною і державами Африки та подолання наявних протиріч.

Семінарське заняття 1. Вступ. Визначення цілей і завдань. – 2 год.

Семінарське заняття 2. Загальна характеристика конфліктів у Африці на початку XXI століття. – 2 год.

1. Географія та інтенсивність конфліктів у 2024 році.
2. Причини конфліктів на африканському континенті.
3. Трайбалізм як передумова африканських конфліктів.
4. Шляхи врегулювання конфліктів. Миротворча діяльність ООН та інших міжнародних організацій.

Семінарське заняття 3-4. Характеристика окремих громадянських війн. Тематична контрольна робота. – 4 год.

Семінар 3

1. Громадянська війна в Чаді 1966-2010 рр.
2. Ангольська громадянська війна 1975-2002 рр.
3. Мозамбікська громадянська війна 1977-1992(2016) рр.
4. Друга Суданська громадянська війна 1983-2005 рр.

Семінар 4

1. Угандійська громадянська війна 1983-2017 рр.
2. Ліберійська громадянська війна 1989-2003 рр.
3. Громадянська війна і геноцид в Руанді 1990-1994 рр.
4. Громадянська війна в Бурунді 1991-2008 рр.

Семінарське заняття 5. Конфлікти за національне та субнаціональне домінування: міжобщинне та міжрелігійне протистояння. – 2 год.

1. Малі
2. Ефіопія
3. Кенія

4. Міжрелігійне протистояння в Нігерії

Семінарське заняття 6-7. Конфлікти за національне та субнаціональне домінування: протистояння уряду з опозицією та збройними формуваннями. – 4 год.

Семінар 6

1. Нігер
2. Гвінея
3. ЦАР
4. Кот-д'Івуар

Семінар 7

1. Гвінея-Бісау
2. Бурунді
3. Того
4. Судан

Семінарське заняття 8-9. Системно-ідеологічне протистояння. – 4 год.

Семінар 8

1. Південний Судан
2. Джибуті
3. Уганда
4. Ефіопія

Семінар 9

1. Туніс
2. Лівія
3. Зімбабве
4. Есватіні

Семінарське заняття 10. Тероризм. – 2 год.

1. Географія тероризму і найбільші терористичні акти ХХІ століття.

2. Джамаат Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін.
3. Джамаат Аш-Шабааб.
4. Діяльність ісламістів у Єгипті.

Семінарське заняття 11. Конфлікти за ресурси. – 2 год.

1. Конфлікти за водні ресурси (Ніл, Нігер, Окаванго тощо)
2. Конфлікти за ресурси між урядами відповідних держав та ЛРА і АДФ
3. Конфлікти за ресурси між центрами і регіонами
4. ЦАР: внутрішня і зовнішня боротьба за ресурси

Семінарське заняття 12. Характеристика окремих відцентрових рухів. – 2 год.

1. Біафра
2. Західна Сахара
3. Ката-Катанга
4. Відцентрові рухи в Ефіопії

Семінарське заняття 13. Міжнародні конфлікти. – 2 год.

1. Ефіопія-Еритрея
2. Алжир-Марокко
3. Африканські держави-Франція
4. Африканські держави-росія

Семінарське заняття 14. Тематична контрольна робота. Підсумок. – 2 год.

Зазвичай відповідь на семінарському занятті має тривати близько 15 хвилин і передбачає виклад матеріалу у довільній формі.

Один раз на семестр на завчасно обрану і узгоджену тему магістр повинен підготувати розгорнуту **презентацію** (на 30-35 хвилин) із застосуванням відеоряду.

Презентація «*Конфлікти в і довкола «держави N»*», має розкрити передумови, типи, сучасний стан конфліктів, які відбуваються в певній державі або в яких вона приймає участь на даний момент. Варто також акцентувати увагу на учасниках і наслідках найсуттєвіших конфліктів, а також на шляхах їх вирішення.

Для презентації можна обрати будь-яку країну Африки..

Підготовка презентації є елементом самостійної роботи.

Магістри також завчасно обирають окремі конфлікти в Африці і готують **аналітичну записку**, де детально розкривають передісторію, чинники, роль учасників, перебіг, наслідки та можливі шляхи врегулювання, а за наявності, і роль України у їх врегулюванні або динаміці.

Для аналізу можна обрати будь-який тип конфлікту у будь-якій державі Африці.

Підготовка аналітичної записки є елементом самостійної роботи.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Загальна географія конфліктів у Африці.
2. Підходи до типології конфліктів у Африці. Типологія за інтенсивністю.
3. Чинники політичних конфліктів у Африці.
4. Внутрішні учасники конфліктів у Африці.
5. Провідні країни світу у боротьбі за Африку і конфлікти з цим пов'язані.
6. Роль міжнародних організацій у африканських конфліктах.
7. Тероризм у Африці: тенденції, географія, актори.
8. Терористичні угруповання в Африці.
9. Географія війн та обмежених війн на континенті.
10. Характеристика війн у Судані, Сомалі, Ефіопії, Лівії, Південному Судані.
11. Конфлікти за національне домінування.
12. Конфлікти за субнаціональне домінування.
13. Системно-ідеологічні конфлікти.
14. Конфлікти за ресурси.
15. Відцентрові рухи. Їхній вплив на стабільність в країнах і регіонах.
16. Загальна географія територіальних суперечок.
17. Конфлікти за міжнародне домінування.
18. Конфлікти Україна-держави Африки. Участь України у миротворчих місіях.
19. Шляхи покращення політичної взаємодії між Україною і Африкою.
20. Російський чинник у стосунках України з державами Африки.
21. Причини, учасники, сучасний стан, наслідки та ймовірні результати перебігу конфліктів у/за участю: Єгипту, Лівії, Марокко, Буркіна-Фасо, Сенегалу, Нігерії, Малі, Чаду, Судану, Південного Судану, Ефіопії, Сомалі, ЦАР, Камеруну, ДР Конго, Уганди, Кенії, Руанди, Танзанії, Південної Африки.

1. Абдалла Е. А. О. (2022), “Геостратегічні, геополітичні та геоекономічні інтереси зовнішніх сил у Лівії”, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, № 55(1), с. 31-40. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/1-55/31-40>
2. Бондар Т. & Івасечко О. (2025), “Загрози миру та безпеці країнам Африки в регіоні Сахеля у XXI ст.”, *Регіональні студії*, № 43, с. 113-119. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.43.18>
3. Букет Є. (2023), “Аналогії війн: конфлікти в Африці vs російсько-українська війна”, *АрміяInform*, 3 червня, режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/06/03/analogiyi-vijn-konflikty-v-afryczy-vs-rosijsko-ukrayinska-vijna/>
4. Дорошко М. & Пліс А. (2024), “Геополітичні інтереси та основні засоби їх реалізації в політиці провідних міжнародних акторів на африканському континенті”, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, № 57(1), с. 25-30, режим доступу: <https://intern.bulletin.knu.ua/uk/article/view/2569/2233>
5. Ерман Г. (2023), “Як Україна та Росія «воюють» за прихильність Африки”, *BBC News Україна*, 22 червня, режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65965889>
6. Кілкаллен Д. & Мілз Г. (2025), *Мистецтво війни і миру. Про наш вибір, коли у світі війна*, переклад з англ. Н. Комарової, Дух і літера, Київ.
7. Княздвірська К. О. (2014), “Природні ресурси як джерело конфліктів у Субсахарській Африці”, в *Актуальні проблеми всесвітньої історії: конфлікти як складова міжнародних відносин. Матеріали Міжнар. наук. конференції (Київ, 29 травня 2013 р.)*, Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», Київ, с. 255-263.
8. Міністерство закордонних справ України (2023), *Комунікаційна стратегія Україна – країни Африки 2024-2026*, Київ, режим доступу: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-afrika-1.pdf>

9. Стафійчук В. І. (2019), *Політична географія світу* : навч. посіб., ОЛДІ-ПЛЮС, Херсон.
10. Стафійчук В., Брайчевський Ю., Малиновська О. & Остроух В. (2026), “Динаміка географії та інтенсивності політичних конфліктів у Африці в 1992-2023 роках”, *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Геологія. Географія. Екологія"*, № 64.
11. Стафійчук В., Малиновська О. & Остроух В. (2025), “Дипломатичні та політичні відносини України з державами Африки на сучасному етапі”, *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya / Економічна та соціальна географія*, № 94, с. 6-27. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2025.94.1>
12. Тохман В. (2023), *Сьогодні ми намалюємо смерть*, переклад з пол. А. Бондар, Човен, Київ.
13. Філліпс К. (2025), *Поле бою. 10 конфліктів, які пояснюють новий Близький Схід*, переклад з англ. А. Мельниченко, Стилєт і стилос, Київ, с. 57-86, 321-357.
14. Фрікель М. (2024), “Руанда: від колоніалізму до геноциду”, *DW*, 7 квітня, режим доступу: <https://www.dw.com/uk/ruanda-vid-kolonializmu-do-genocidu/a-68740281>
15. “Чи зазнала фіаско Арабська весна?” (2013), *Український тиждень*, №29(297), с. 28-29.
16. “10 Separatist Movements in Africa” (2023), in *WorldAtlas*, URL: <https://www.worldatlas.com/articles/10-separatist-movements-from-africa.html>
17. Adekeye A. (2011), *UN Peacekeeping in Africa: From the Suez Crisis to the Sudan Conflicts*, Lynne Rienner Pub.
18. Africa (2026), in *Poppy Field*, available at: <http://poppyfield.org/>
19. Agyemfra, A. (2023), “Africa’s Stance in the Russia-Ukrainian War: An Opportunity for Partnership with China and Russia”, *Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies*, 17(1), 29-50. DOI: <https://doi.org/10.15170/AT.2023.17.1.2>

20. Allen Nate D.F. African-Led Peace Operations: A Crucial Tool for Peace and Security. <https://africacenter.org/spotlight/african-led-peace-operations-a-crucial-tool-for-peace-and-security/>
21. Anderson D. M. and McKnight J. (2015), "Kenya at war: Al-Shabaab and its enemies in Eastern Africa", *African Affairs*, Vol. 114, No. 454, pp. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adu082>
22. Arnold G. (2017), *Africa: A Modern History: 1945-2015*, Atlantic Books.
23. Baaz M. E. and Verweijen J. (2013), "The volatility of a half-cooked bouillabaisse: Rebel–military integration and conflict dynamics in the eastern DRC", *African Affairs*, Vol. 112, No. 449, pp. 563–582. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adt044>
24. Black I. (2013), "Libyan revolution casualties lower than expected, says new government", *The Guardian*, 8 January, available at: <https://www.theguardian.com/world/2013/jan/08/libyan-revolution-casualties-lower-expected-government>
25. Brunberg J. (2024), "Wars since 1900", in *The Polynational War Memorial*, URL: https://www.war-memorial.net/wars_all.asp?q=3
26. "Category: Wars involving the states and peoples of Africa" (2026), in *Wikipedia*, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Wars_involving_the_states_and_peoples_of_Africa
27. *Conflict and security in Africa* (2012), edited by Rita Abrahamsen, James Currey, Woodbridge.
28. *Conflict Barometer* (1992-2024), URL: <https://hiik.de/konfliktbarometer/bisherige-ausgaben/>
29. Davies S., Pettersson T., Sollenberg M. and Öberg M. (2025), "Organized violence 1989–2024, and the challenges of identifying civilian victims", *Journal of Peace Research*, Vol. 62, No. 4, pp. 1223-1240. DOI: <https://doi.org/10.1177/00223433251345636>

30. Detges A. (2017), “Droughts, state-citizen relations and support for political violence in Sub-Saharan Africa: A micro-level analysis”, *Political Geography*, No. 61, pp. 88-98. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.07.005>.
31. Dorward N. (2024), “The urbanization of conflict? Patterns of armed conflict and protest in Africa”, *African Affairs*, Vol. 123, No. 493, pp. 469–501. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adae025>
32. Dunnigan J. F. and Bay A. (2008), *A quick and dirty guide to war:...* Paladin Press.
33. Duursma A. (2022), “State Weakness, a Fragmented Patronage-Based System, and Protracted Local Conflict in the Central African Republic”, *African Affairs*, Vol. 121, No. 483, pp. 251–274. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adac012>
34. Falola T., Njoku R. Ch. (2010), *War and Peace in Africa*. Carolina Academic Press, Durham, NC.
35. Fisher M. (2012), “The Dividing of a Continent: Africa's Separatist Problem”, *The Atlantic*, URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/09/the-dividing-of-a-continent-africas-separatist-problem/262171/>
36. Fleck F. (2023), “A Renewed Wave of Coups in Africa?”, *Statista*, URL: <https://www.statista.com/chart/30532/number-of-coups-per-year-in-africa/?srsltid=AfmBOoperomPdeutHzsF18AxuZGhp9Jofuh5ME38rRLg0eCvF-ltI7cx>
37. Freeman-Grenville G.S.P. (1991), *The New Atlas of African History*, Simon & Schuster, New York.
38. *Global Terrorism Index 2026* (2026), URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2026/03/Global-Terrorism-Index-2026-Report.pdf>.
39. Kuppens L. and Langer A. (2023), “Memory Mobilization and Postconflict Stability in Côte D’Ivoire: Analysing the Transmission of Conflict Narratives Among Ivoirian Youth”, *African Affairs*, Vol, 122, No. 488, pp. 403–427. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adad022>

40. Kwesi A. and Mensah A. (2023), “Russia Resurgent? Untangling the role and meaning of Moscow’s proxies in West Africa and the Sahel”, *Strategic Review for Southern Africa*, 44 (1), 47–63.
41. Kynoch G. (2005), “[Crime, conflict and politics in transition-era South Africa](#)”, *African Affairs*, Vol. 104, No. 416, pp. 493–514. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/adi009>
42. Larsen, K. Ph. (2025), “The Wagner Group and its relationship with the Russian state”, *International Affairs*, 101(2), 643-663. DOI: <https://doi.org/10.1093/ia/iaae324>
43. Lynch M., Gunning J. and Valbjørn M. (2024), “Changing Warscapes, Changing Islamists? Religion, Organization, Strategic Context and New Approaches to Armed Islamist Insurgencies”, *Studies in Conflict & Terrorism*, published online. DOI: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2024.2398668>
44. Madondo F. (2015), “Mapping the separatist movements (SMs)”, *The Pan Africanist*, URL: <https://thepanafrikanist.com/mapping-the-separatist-movements-sms-in-africa/>
45. “Mapping Africa’s coups d’etat across the years” (2023), URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/30/mapping-africas-coups-detat-across-the-years>
46. Mensah A., and Aning, K. (2022), “Russia Resurgent? Untangling the Role and Meaning of Moscow’s Proxies in West Africa and the Sahel”, *Strategic Review for Southern Africa*, 44(1), 47–63. DOI: <https://doi.org/10.35293/srsa.v44i1.4058>
47. Niyitunga E B. and Adunimay A. W., (2023), “A Convoluted Post-Cold War World: Effects of Russo-Ukrainian War on Africa’s International Relations”, *Journal of African Foreign Affairs*, Vol. 10, No. 2, URL: https://hdl.handle.net/10520/ejc-aa_jafa_v10_n2_a5
48. Nkoa B. E. O., Alene L. J. E. and Djam'Angai L. (2024), “New wave of internal armed conflicts in developing countries: Does inequality of opportunity matter?”, *African Development Review*, Vol. 36, No. 1, pp. 15-29. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8268.12738>

49. Nkuna V. M. (2024), "South Africa's foreign policy challenges and prospects since the Russia-Ukraine war", *Journal of African Foreign Affairs*, Vol. 11, No. 1, URL: https://hdl.handle.net/10520/ejc-aa_jafa_v11_n1_a8
50. Nzuki, C. (2023), "Africa's Peace Delegation: A New Chapter for Africa and the Ukraine War", *Center for Strategic and International Studies*, June, 16, URL: <https://www.csis.org/analysis/africas-peace-delegation-new-chapter-africa-and-ukraine-war>
51. Papale S. and Castelli E. (2025), "Food, Terrorism, and the Boko Haram and Al-Shabaab Insurgencies", *Studies in Conflict & Terrorism*. published online. DOI: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2025.2457427>
52. Petraeus D., Roberts A. (2023), *Conflict: The Evolution of Warfare from 1945 to Ukraine*, William Collins.
53. Raleigh C. (2014), "Political hierarchies and landscapes of conflict across Africa", *Political Geography*, No. 42, pp. 92-103. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2014.07.002>.
54. Rubaii K., El-Shewy M. and Griffiths M. (2025), "When "conflict free" minerals go to war", *Political Geography*, No. 123, pp. 1-9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2025.103425>.
55. "Rwanda: How the Genocide happened" (2011), *BBC News*, 17 May, available at: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>
56. Schmidt E. (2013), *Foreign intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror*, Cambridge University Press, Cambridge.
57. Shillington K. (2019), *History of Africa*, 4th edition, Bloomsbury Academic.
58. Stearns J. (2011), *Dancing in the Glory of Monsters: The collapse of the Congo and the Great War of Africa*, NY: Public Affairs, New York.
59. Straus S. (2012), "Wars do end! Changing patterns of political violence in sub-Saharan Africa", *African Affairs*, Vol. 111, No. 443, pp. 179–201. DOI: <https://doi.org/10.1093/afraf/ads015>
60. "The Armed Conflict Survey 2022: Sub-Saharan Africa Regional Analysis" (2022), in *IISS*, URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2022/11/acs-2022-sub-saharan-africa/>

61. *The USSR in Third World Conflicts: Soviet Arms and Diplomacy in Local Wars, 1945-1980*, (1984), by Bruce D. Porter, Cambridge.
62. UCDP Uppsala Conflict Data Program (2026), in *Uppsala University*, URL: <https://ucdp.uu.se/encyclopedia>, <https://ucdp.uu.se/exploratory>
63. Voroniuk Ye. and Skriabina P. (2025), “Understanding Conflicts in Africa: a Review of geopolitical Instability and its root Causes”, *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, Вип. 163, с. 23-34, URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3961/3690>
64. *War and Peace in Africa*, (2010), edited by Toyin Falola and Raphael Chijioke Njoku, Carolina Academic Press.
65. World History Encyclopedia (2026), URL: <https://www.worldhistory.org/>

ВАЖЛИВІ САЙТИ І ЧАСОПИСИ

1. Відділ історії країн Азії та Африки, в *Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»*, URL: <https://ivinas.gov.ua/pro-institut/viddil-istoriji-krajini-aziji-ta-afriki.html>
2. African Affairs
3. African Development Review
4. African Historical Review
5. African Security
6. Britannica (н. д.), URL: <https://www.britannica.com/>
7. Center for Strategic and International Studies (CSIS), URL: <https://www.csis.org/>
8. Conflict, Security and Development
9. Cooperation and Conflict
10. Journal of African Foreign Affairs
11. Journal of Conflict Resolution
12. Media, War and Conflict
13. Political Geography
14. Studies in Conflict and Terrorism
15. The Journal of African History
16. Yearbook on the African Union